Temat B i C (Antysemityzm w szkolnictwie i rola Kościoła): Relacje o biciu żydowskich uczniów za przyzwoleniem nauczycieli i księży. W polskim kolegium nauczycielskim wymagania wobec Żydów były bardzo wysokie, wyższe niż wobec nie-Żydów.

Przemoc fizyczna i przyzwolenie na nią

„Do nakazów i zakazów państwowych oraz społecznych, a także haniebnej nagonki ze strony rządu, aby odebrać chleb od ust pracujących, doszły napady. Żyd nie mógł wyjść wieczorem na ulicę miasta. Uczniowie polskich szkół otrzymali polecenie: bicie Żydów bezlitośnie. Kiedyś polski uczeń zranił nożem żydowskiego ucznia szkoły powszechnej. Nauczyciele i koledzy obronili Polaka, nie został w ogóle ukarany, a ksiądz, nauczyciel religii w szkole, odpuścił mu jego grzech, gdyż zamierzenie się napastnika na chłopca było wykonane w imię niebios…"

Księga Pamięci Gminy Żydowskiej w Łomży, red. Jom-Tow Lewiński, Łomża 2019, s. 74–75.

Dostęp do edukacji

„Byłem nauczycielem gimnastyki. To było moje życie. Uczęszczałem do polskiej szkoły, polskiego kolegium nauczycielskiego. W całej historii Polski 10 osób, 10 Żydów ukończyło tę szkołę, między innymi ja i mój brat. Wymagania naukowe były bardzo wysokie. Kiedy zaczynaliśmy sześcioletnią naukę, na naszym roku było 60 osób, na koniec zostały już tylko trzy osoby, które nie odpadły po drodze. Trzy. Nauczyciele mnie lubili. Znajomi mnie akceptowali".

Nachman Podróżnik, *Pozorowana tożsamość. Historia przetrwania pod okupacją nazistowską*, Warszawa 2020, s.21.